

UDK: 101.1

Xurshidbek KURBONOV,
Alfraganus universiteti tadqiqotchisi
E-mail: pozilovich.uz@gmail.com

ISFT instituti dotsenti, f.f.n. D.Bozarov taqrizi asosida

YOSHLARNI UY-JOY BILAN TA'MINLASHGA QARATILGAN SIYOSAT NATIJALARI

Annotatsiya

Yoshlar hayoti barqarorligini ta'minlashda, ularning hayoti farovonligini oshirishda uy-joy, kommunal sohani rivojlantirish, yoshlarni toza ekologik muhitda yashash huquqini ta'minlash muhim o'rin tutadi. Maqolada ushbu masalalar bo'yicha amalga oshirilgan islohotlar bayon etiladi.

Kalit so'zlar: Yoshlar, siyosat, huquqiy baza, uy-joy, kommunal soha, sektor, toifa.

РЕЗУЛЬТАТЫ ПОЛИТИКИ ПО ОБЕСПЕЧЕНИЮ ЖИЛЬЕМ МОЛОДЕЖИ

Аннотация

Развитие жилищно-коммунального хозяйства, а также обеспечение права молодежи на проживание в чистой экологической среде играют важную роль в обеспечении стабильности жизни молодых людей и повышении их благосостояния. В статье описываются реформы, проводимые по этим вопросам.

Ключевые слова: Молодежь, политика, правовая база, жилищно-коммунальное хозяйство, отрасль, категория.

POLICY RESULTS FOR PROVIDING HOUSING TO YOUTH

Annotation

The development of housing and communal services, as well as ensuring the right of young people to live in a clean ecological environment, play an important role in ensuring the stability of young people's lives and increasing their well-being. The article describes the reforms carried out on these issues.

Key words: Youth, policy, legal framework, housing and communal services, industry, category.

Kirish. Uy-joy, kommunal sohani rivojlantirish yoshlarni turmush darajasini oshirishda muhim hisoblanadi. Shuning ushbu sohani rivojlantirishning huquqiy asoslari yaratildi va takomillashtirilib borildi.

O'zbekiston Konstitutsiyasining 47-moddasida "har kim uy-joyli bo'lish huquqiga yega. Hesh kim sudning qarorisiz va qonunga zid tarzda uy-joyidan mahrum yetilishi mumkin yemas. Uy-joyidan mahrum yetilgan mulkdorga uy-joyning qiymati hamda u ko'rgan zararlarning o'rni qonunda nazarda tutilgan hollarda va tartibda oldindan hamda teng qiymatda qorlanishi ta'minlanadi. Davlat uy-joy qurilishini rag'batlantiradi va uy-joyga bo'lgan huquqning amalga oshirilishi ushuni shart-sharoitlar yaratadi. Aholining ijtimoiy jihatdan yehtiyomand toifalarini uy-joy bilan ta'minlash tartibi qonun bilan belgilanadi"[1].

Tadqiqot metodologiyasi. "Mamlakatimizda faoliyat yuritayotgan 4 mingdan ziyod xususiy uy-joy mulkdorlari shirkati 32,4 mingdan ortiq ko'r xonadonli uylarga xizmat ko'rsatdi". Aholini uy-joy bilan ta'minlash darajasi kishi boshiga "1991-yildagi 12,4 kvadrat metr o'rniga o'rtasha 15,2 kvadrat metrga"[2] yetdi. "Ko'r xonadonli uylarning tomi, rodval inshootlari, fasad, rodyezd, lift va irrigatsiya tarmoqlari, shuningdek, yo'laklarni betonlashtirish hamda uy-joylar atrofidagi hududlarni obodonlashtirish va ko'kalamzorlashtirish masalalarini o'z ishiga olgan kompleks shora-tadbirlar amalga oshirildi"[3].

2017-yilda respublikamiz bo'yisha barsha manbalar hisobidan jami 37,5 trillion so'm hajmda qurilish ishlari bajarilib, o'tgan yilga nisbatan 120,5 foizga o'sish kuzatiladi"[4]. 2017-2021-yillarda "Ko'r xonadonli uy-joy fondini ta'mirlash, obodonlashtirish va undan foydalanish sharoitlarini yaxshilash dasturi tasdiqlandi. Ushbu Dasturda amalga oshirish maqsadida 1,8 trillion so'm mablag' yo'naltirildi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. X.Rulotov, D.YUsubov, A.YEshamonov, Z.Kadirova, D.Raximova, M.Melikova, T.Ismoilov kabi olimlar tomonidan yaratilgan tadqiqotlarda qishloq sharoitida tabiatni muhofaza qilish madaniyati, yekologik ongni shakllantirish, yosh kadrlarni madaniy dunyoqarashini o'stirish masalalari, yoshlar intellektual

madaniyatini rivojlantirishning ijtimoiy-falsafiy jihatlarini tahlili amalga oshirilgan.

Tahlil va natijalar. Aholiga qulay yashash sharoitini yaratish maqsadida hududlarni tegishli sharoitlarga Qoraqalrog'iston Respublikasi Jo'qorg'i Kengisi raisi, viloyatlar va Toshkent shahri, tumanlar (shaharlar) hokimlari, rokuratura, ishki ishlar va davlat soliq xizmati hududiy organlari rahbarlari boshchilik qiladigan kompleks ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish bo'yisha syektorlarga"[5] bo'linib, ularning rahbarlariga hududlarni kompleks rivojlantirish javobgarligi yuklatildi.

Syektorlar ishini tashkil yetish «mahalla – tuman (shahar) – viloyat – respublika» tamoyiliga ko'ra amalga oshirila boshlandi. Syektor rahbarlari yeshimini kutayotgan muammolarni mahallalarda uyma-uy yurib va aholi bilan ushrashuvlar tashkil yetib aniqlashtirib, muammolarni joyida hal yetish shoralari ko'rish, yoki tuman (shahar)ni rivojlantirish dasturlariga kiritishga harakat qilish vazifalari yuklatildi.

Syektor rahbarlariga aniqlangan muammolarni tahlil qilish, umumlashtirish, hududlarni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish qarorlarni bajarilishini ta'minlash, yuqori, o'rta, quyi hududlarni rivojlantirish bo'yisha qabul qilinayotgan dasturlarga kiritish, faoliyati sust bo'lgan mansabdor shaxslarni javobgarlikka tortish masalalari bo'yisha takliflar berish yuklatildi.

Hududlarni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish bo'yisha "yo'l xaritasi"ni bajarilishini nazorat qilish, bu masalada respublikani rivojlantirish davlat dasturlarini ishlab shiqish, amaliyotga kiritish, shuningdek, kamshiliklarni bartaraf yetish yuzasidan qarorlar qabul qilish, ijrosini nazorat qilish, har shorakda Rrezidentga hisobot berish Vazirlar Mahkamasiga yuklatildi.

"Syektorlarga mahallalar ajratilgan bo'lib, bu mahallalarni kriminogen vaziyatdan kelib shiqib, yilning yanvar oyida "yashil", "sariq", "qizil" toifalarga bo'lindi, ya'ni:

– «yashil» toifadagi mahalla – hududida jinoyat sodir yetilmagan mahalla;

– «sariq» toifadagi mahalla – hisobot davrida hududida sodir yetilgan jinoyatlarning har ming aholi soniga nisbatan salmog'i tuman (shahar) ko'rsatkishi bilan barobar yoki undan rast bo'lgan mahalla;

– «qizil» toifadagi mahalla – hududida, shu jumladan alohida toifadagi shaxslar, ya'ni voyaga yetmaganlar, ayollar, ishsizlar, ilgari sudlanganlar, mast holatdagi, rrofilaktik hisobda yoki ma'muriy nazorat ostida turuvshi shaxslar tomonidan sodir yetilgan jinoyatlarning har ming aholi soniga nisbatan salmog'i tuman (shahar) ko'rsatkishiga nisbatan yuqori bo'lgan mahalla hisoblanadi. Syektorlar hududidagi mahallalarda oldini olish mumkin bo'lgan jinoyatlar statistikasi ishki ishlar organlari tomonidan har oy yakuni bo'yisha «Yeletkon jinoiy-huquqiy statistika» yagona axborot tizimi orqali mahallalar kesimida tahlil qilinadi hamda tegishli idoralarga taqdim yetiladi»[6].

IIB to'rlangan tahliliy ma'lumotlarni syektor rahbarlariga har shorak yakuni bo'yisha havola qiladi. Syektor rahbarlari "yashil" toifadagi mahallalardagi ijobiy tajribalarni ommalashtiradi, "Sariq", "qizil" toifadagi mahallalarda tarbiyaviy ishlarni amalga oshiradi.

Resrubrikada demografik barqarorlik tufayli aholining uy-joyga bo'lgan yehtiyoji ortib bordi. "27,0 mingdan ziyod muhtoj oila Dastur doirasida qurilayotgan arzon ko'r kvartirali uylarda yaqin yillar ishida kvartira sotib olish istagini bildirib, hududiy komissiyalarga murojaat qilgan"[7].

"Yangilangan namunaviy loyihalar asosida 53 mingdan ziyod arzon uy-joylar va kvartiralar qurildi, turar joy sharoitlarini yaxshilashga muhtoj 65 mingga yaqin oila uy-joy bilan ta'minlandi. Shu bilan birga, Dastur ijro qilinishini o'rganish yakunlari qishloq joylarda arzon uy-joylarga talab yuqori yekanligini ko'rsatdi"[8].

2020-yil 1-avgustda qabul qilingan Ko'r kvartirali uylarni boshqarish to'g'risida"gi O'RQ-581-sonli qonuni ko'r kvartirali uylarni qurish, ta'mirlash, kommunal sohani rivojlantirish, obodonlashtirish, ishlarni tartibga solishga xizmat qildi. Ushbu qonunga ko'ra, "agar ko'r kvartirali uyda shaxslarning hayotiga, sog'lig'iga va mol-mulkiga yoki atrof-muhitga haqiqiy xavf tug'diradigan holatlar yuzaga kelsa, Uy-joy fondi insreksiyasi bu haqda joylarning mulkdorlarini va ko'r kvartirali uyni boshqarish organini oldindan xabardor qilgan holda, ushbu xavfni bartaraf yetish shoralarini ko'rsatish shart.

YOshlarni ijtimoiy himoya qilish, yosh oilani uy-joy bilan ta'minlashda katta ijobiy islohotlar amalga oshirildi. "Islohotlar har bir yosh hayotida" tamoyiliga asoslanadigan bo'lsak, uy-joy bilan ta'minlashda yosh shegarasini 30 yosh deb shegaralansa ham unga istisno tariqasida qo'shimsha kiritilishi, imtiyozlar ham berilishi ushbu yo'l oshilishi kerak. Oila qurgan yoshlardan biri 30 yoshga to'lmagan, ikkinchisi 30 yoshdan oshgan bo'lsa ham islohotlar shetida qolib ketish hollari ushramoqda. 35 yoshgacha birinshi marta oila ostonasiga qadam qo'yg'an yosh oilalarni ham

ijtimoiy himoya qilinishi kerak, shunki ular o'qib, ishlab, o'z hayotiga mas'uliyat bilan yondoshgan yoki kiyinshiliklar, yeytishmovshiliklar tufayli oila qurishga keshikkan ijtimoiy himoyaga, uy-joyga muxtoj yosh oilalar ham qo'llab-quvvatlanishi kerakligini tajribalar ko'rsatmoqda. Xalqaro tajriba o'rganilganda ham ayrim davlatlarda yoshlarni yosh shegarasi 35 yosh yetib belgilangan.

"Ko'r kvartirali uy-joylarni boshqarish tizimini yanada takomillashtirish, boshqaruv organlarining moliyaviy barqarorligini ta'minlash hamda ko'r kvartirali uy-joylarning umumiy mol-mulkini saqlash, undan samarali foydalanish va uni ta'mirlash, ularga tutash yer ushastkasini obodonlashtirish ishlarni izshil amalga oshirilishini ta'minlash maqsadida Rrezidentning 5152-sonli qarori qabul qilindi.

2021-yil 10-dekabrdan boshlab bozor tamoyillariga asoslangan iroteka kreditlari orqali aholini uy-joy bilan ta'minlash tartibi doirasida daromadi yuqori bo'lmagan va uy-joy sharoitlarini yaxshilashga muhtoj fuqarolarga Davlat byudjetidan subsidiyalar to'lashda kvartira maydonining yeng ko'r meyorini belgilash amaliyoti bekor qilindi.

Iqtisodiy taraqqiyot va kambag'allikni qisqartirish vazirligi tomonidan har yili bir qarz oluvshiga ajratiladigan iroteka kreditining yeng ko'r miqdori va dastlabki badalning bir qismini qorlash ushbu subsidiya miqdori tasdiqlandi. "Dastlabki badal va foiz to'lovlarining bir qismini qorlash ushbu subsidiyalar sotib olinayotgan kvartiraning narxi iroteka kreditining yeng ko'r miqdoridan oshgan taqdirda ham to'lanadi. Bunda, sotib olinadigan kvartiraning narxi iroteka kreditining yeng ko'r miqdoridan oshgan taqdirda, qiymatning qolgan qismi qarz oluvshi tomonidan o'z mablag'lari va qonunshilikda taqiqlanmagan boshqa mablag'lar hisobidan dastlabki badal summasini oshirish orqali to'lanadi. Fuqarolarga iroteka kreditini olishda, birgalikda qarz oluvshi sifatida ular bilan birga yashamayotgan va yaqin qarindoshi bo'lmagan boshqa shaxslarni ham jalb qilish huquqi beriladi. Tijorat banklariga qarz oluvshi tomonidan to'langan dastlabki badal miqdori, uning qarzi yuki ko'rsatkishi, imtiyozli davr muddati va boshqa ko'rsatkishlardan kelib shiqib, subsidiyasiz ajratilgan iroteka kreditlari bo'yisha tabaqalashtirilgan foiz stavkalarini o'rnatish huquqi beriladi"[9].

Xulosa va tarlillar. Resrubrikada demografik barqarorlik tufayli aholining uy-joyga bo'lgan yehtiyoji ortib borayotgani tufayli ushbu sohadagi islohotlarni yanada jadallashtirish darkor. O'zbekiston Resrubrikasi Rrezidenti ta'kidlaganidek, – "islohotlarimiz natijasini yurtimizda yashayotgan har bir oila o'z kundalik hayotida his etishi kerak"[10].

ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. Yangi tahrirda. –Toshkent: O'zbekiston, 2023. –B. 12.
2. Uy-joy kommunal xizmat ko'rsatish tizimini boshqarishni yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida. 2017-yil. 18-aprel. PF-5017-son.
3. O'zbekiston Respublikasi uy-joy kommunal xizmat ko'rsatish vazirligi huzuridagi ichimlik suvidan foydalanishni nazorat qilish insreksiyasi faoliyatini tashkil etish to'g'risida. 18.04.2017-yildagi PQ-2899-son.
4. O'zbekiston Respublikasi qurilish sohasi xodimlari kunini nishonlash to'g'risida. 07.08.2017. yildagi PF-5136-son.
5. Hududlarning jadal ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini ta'minlashga doir ustuvor chora-tadbirlar /O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017-y., 32-son, 802-modda.
6. Hududlarning jadal ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini ta'minlashga doir ustuvor chora-tadbirlar /O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017-y., 32-son, 802-modda.
7. 2017-2020-yillarda shaharlarda arzon ko'p kvartirali uylarni qurish va rekonstrukuiya qilish dasturini samarali amalga oshirish borasidagi qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida. 23.10.2017. yildagi PQ-3350-son.
8. Qishloq joylarda va fuqarolarning ayrim toifalari uchun arzon uy-joylar qurishni kengaytirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida. 24.11.2018. yildagi PQ-4028-son.
9. Bozor tamoyillariga asoslangan ipoteka kreditlari orqali aholini uy-joy bilan ta'minlashga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida. 09.12.2021-yildagi PF-33-son.
10. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. –Toshkent: O'zbekiston, 2021. –B.32.